

PRZGLĄD PRASY ZAGRANICZNEJ

CODZIENNY BIULETYN
WYDZIAŁU PRASOWEGO

MINISTERSTWA SPRAW ZAGRANICZNYCH

Rok V.

Warszawa, poniedziałek 16 czerwca 1930 r.

Nr. 135

TREŚĆ: Sprawy polskie: Sytuacja polityczna w Polsce. Polityka zagraniczna Polski. — Polska a Niemcy. — Polska a Litwa. Polska a państwa bałtyckie. — Polska a Włochy. — **Zagadnienia ogólne:** Sytuacja polityczna w Rumunii. — Sytuacja polityczna na Litwie. — Sytuacja polityczna w Z. S. R. R. Daleki Wschód. — **Notatki i informacje:** Różne. — **Artykuły nieuwzględnione.**

SPRAWY POLSKIE

SYTUACJA POLITYCZNA W POLSCE. POLITYKA ZAGRANICZNA POLSKI

Izwiestja 12.VI. w depeszy z Warszawy (Bratina) podkreślają ostry opozycyjny charakter uchwał kongresu „Piasta” w Krakowie. Uchwały tego kongresu stanowią wstęp do wielkiego kongresu opozycyjnego, który odbyć się ma w Krakowie. Kongres ten zażądać ma dymisji marsz. Piłsudskiego.

Rul 15.VI w korespondencji z Warszawy (Sergiejew) omawia uroczyste orędzie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w sprawie zwołania prawosławnego soboru generalnego. Zdaniem pisma, orędzie to przesądza sprawę zwołania soboru. Urzędowe pisma polskie powtarzają obecnie wszystkie te dowody na korzyść zwołania soboru, które w ciągu wielu lat powtarzane były bezskutecznie przez rosyjską prasę zagraniczną. Polska prasa urzędowa powtarza poglądy, które do niedawna uchodziły za wyraz nielojalności i przeciwpaiństwowości. Zwołanie soboru i unormowanie stosunków między państwem a cerkwią będzie sprzyjało rozwojowi państwowości polskiej i ułatwi w przyszłości ustalenie normalnych stosunków między Polską a Rosją. Aby prace soboru dały pożądaną wynik kierownicy soboru powinni unikać poruszania kwestyj, które spowodować mogą zatarg między soborem a opinią prawosławną w Polsce. Socjalistyczny „Robotnik” poruszył na tle zwołania soboru sprawę „ukrainizacji” i „białorusinizacji” cerkwi polskiej, twierdząc, iż na tle zwołania soboru sprawa ta staje się rzekomo aktualną. W rzeczywistości, sprawa ta nigdy nie była aktualną. Zapewnienia, iż ludność prawosławna w Polsce dąży rzekomo do wyrzeczenia się słowiańskiego języka liturgicznego i do podziału cerkwi prawosławnej na cerkiew rosyjską, ukraińską i białoruską, utrudniały w największym stopniu uregulowanie sprawy prawosławia w Polsce i stanowiły źródło zamętu na ziemiach wschodnich Polski. Wszelka próba podziału cerkwi pod pretekstem jej „derusyfikacji” skazana jest na niepowodzenie. Obecnie jednak

rząd polski zerwał widocznie z poprzednimi swymi wahaniami, pragnie pomóc cerkwi w unormowaniu jej stosunków wewnętrznych i nie narzuca cerkwi obcych form ustrojowych. Sobór generalny rozstrzygnie liczne kwestje zasadnicze. Być może sobór zmuszony będzie zająć się nawet kwestją autokefalji cerkwi polskiej. Autokefalia ta pod względem prawnym oparta jest dotychczas na jednostronnym postanowieniu synodu prawosławnego i na błogosławieństwie patriarchy ekumenicznego, zaś państwo polskie dotychczas nie sankcjonowało autokefalji przez żaden akt państwowo - prawny i zagadnienie stosunku cerkwi polskiej do macierzystej cerkwi rosyjskiej zostało pominięte w akcie proklamowania autokefalji przez synod.

Le Petit Parisien 15.VI. podaje streszczenie przemówienia, wygłoszonego przez min. Zaleskiego w Krakowie, podkreślając, iż polski minister ustosunkował się bardzo przychylnie do memorjału Brianda, zaznaczwszy równocześnie, iż idea paneuropejska nie może być eksploatowana na szkodę Polski.

Der Tag 15.VI. podaje streszczenie przemówienia min. Zaleskiego p. t. „Paneuropa dla uwiecznienia Wersalu”.

Berl. Börsen - Courier 15.VI. podaje p. t. „Żadnego pośpiechu co do Paneuropy” streszczenie przemówienia min. Zaleskiego w Krakowie i podkreśla te ustępy, w których min. Zaleski mówił, że terminy tak udzielenia odpowiedzi na 15 lipca, jak i zebrania się konferencji we wrześniu b. r. są zbyt krótkie. Z innych momentów przemówienia min. Zaleskiego wypukła dziennik następujące: Drugą trudność widzi min. Zaleski w tem, że niektóre państwa chcą zdobyć przewagę gospodarczą lub finansową w Europie. Tymczasem porozumienie powinno opierać się na poszanowaniu wzajemnych interesów gospodarczych.

Trzecią trudność widzi min. Zaleski w tem, że niektóre państwa dążą do wykorzystania wielkiej idei porozumienia narodów dla swoich celów egoistycznych.

cznych, uzależniając realizację planów Brianda od rewizji traktatów pokojowych. Takie stawianie sprawy godzi w całokształt tej idei, albowiem da się ona urzeczywistnić tylko w ramach obecnego systemu europejskiego.

Germania 14.VI. podaje wiadomość o przemówieniu min. Zaleskiego w Krakowie p. t. „Nieczyste sumienie Polski”, i podkreśla te ustępy, które mówią o niepowodzeniu planu Brianda w razie wysuwania rewizji traktatów, oraz że Polska nie zgodzi się na wykorzystywanie planu na swoją niekorzyść.

Niektóre dzienniki niemieckie z 14.VI., przytaczając w obszernym streszczeniu przemówienie min. Zaleskiego w Krakowie, zamieszczają je pod nagł: „Zaleski przeciwko memorjałowi Brianda”.

Frankfurter Ztg. 13.VI. w koresp. z Warszawy omawia położenie wewnętrzne w Polsce, podkreślając zaostrzenie między opozycyjnymi partjami a rządem i w końcu pisze: „Kryzys gospodarczy staje się z każdym dniem bardziej uciążliwy. Istnieje gwałtowna potrzeba zebrania się Sejmu i załatwienia przynajmniej traktatów handlowych i opracowania najkonieczniejszych ustaw dla złagodzenia biedy. Lecz Piłsudski, jak się zdaje, jest trzymany w całkowitej nieświadomości prawdziwego położenia, gdyż inaczej byłby zaniechał tak wyzywającego zaostrzenia przeciwności”.

Deutsche Allg. Ztg. 14.VI. pisze, że prawie codziennie są zatrzymywani w okolicach Bytomia dezercerzy z armji polskiej. Np. w ostatnich dniach aresztowano ośmiu żołnierzy, w tem jednego kaprała, którzy podają, że do dezercji skłoniło ich „złe odżywianie, okrutne obchodzenie się z nimi i wielki brud”.

W koresp. z Katowic dziennik pisze za „Polonją”, że kilku wyższych urzędników województwa śląskiego i dwaj urzędnicy N. Izby Kontroli zostali usunięci ze stanowiska z powodu tego, że podobno są posądzeni o przekupstwo.

The Manchester Guardian 13.VI. Koresp. z Berlina pisze, że w Polsce istnieje zaniepokojenie wskutek wzrostu ruchu komunistycznego; w związku z tem wznowiono represje w stosunku do komunistów, tak że obecnie jest rzeczą zwykłą wyrok skazujący na 6 lat więzienia jedynie za przynależność do partji komunistycznej. Ostatnio po raz pierwszy trzech komunistów zostało skazanych na karę śmierci jedynie za przestępstwo polityczne. Korespondent, donosząc o wyroku lwowskim, opiera się na faktach, podanych przez „Berliner Tageblatt”.

Rytas 14.VI. w notatce p. n. „Litwini uroczyscie witali biskupa wileńskiego” informuje za „Vilniaus Rytas” o serdecznym przyjęciu przez Litwinów wileńskiego biskupa Michałkiewicza, wizytującego parafje powiatu święciańskiego i bractawskiego. Dziennik szczególnie podnosi przemówienie, wygłoszone przez biskupa w języku litewskim w Święcianach w odpowiedzi na przemówienie jednego z uczniów litewskiego gimnazjum.

Rytas 14.VI. zamieszcza komunikat ag. „Elta”, informujący o pertraktacjach polskiego komitetu ob-

chodu W. Ks. Witolda z takimż komitetem litewskim w Wilnie w sprawie urządzenia wspólnego obchodu. Komitet litewski postanowił nie wysłać swej delegacji do komitetu polskiego, wszelako podkreślił, że będzie w miarę możliwości, współpracował z komitetem polskim. Komitet litewski prócz tego postanowił — wobec nie udzielenia przez biskupa wileńskiego pozwolenia na postawienie sarkofagu W. Ws. Witolda w katedrze wileńskiej, wmurować odpowiednią tablicę w kościele św. Mikołaja.

POLSKA A NIEMCY.

Ag. Wolffa 14.VI. ogłasza p. t. „Nowy incydent graniczny niemiecko - polski” następ. komunikat: W piątek dnia 13 czerwca b. r. o godz. 6 i pół wieczorem wydarzył się na granicy niemiecko - polskiej w pobliżu Kanitzen (p. gniewski) nowy incydent graniczny. Żona niemieckiego obywatela górnika Sochaczewskiego, posiadając prawidłowy dokument, udała się w towarzystwie, znajdującej się u niej w odwiedzinach krewnej poza granicę niemiecko - polską, aby, jak zwykle, wydoić krowy, które tam się pasły, przyczem atryzymane zostały przez polskiego strażnika granicznego, który zażądał od niej wylegitymowania się. Mimo, iż okazała ona legitymację, urzędnik ów oświadczył, iż musi ją aresztować. Jednocześnie naładował karabin, nasadził nań bagnet i usiłował przemocą wlec p. Sochaczewską w kierunku Wisły. P. Sochaczewska upadła przytem na ziemię. Na wołanie o pomoc obu kobiet mąż p. Sochaczewskiej wybiegł z domu swego, znajdującego się w odległości kilkuset metrów na części grobli, leżącej po stronie niemieckiej i oddał kilka strzałów ze starej strzelby nabitej śrótą, w celu udzielenia pomocy swej żonie. Strzały oddane zostały w powietrze w kierunku Wisły. Wobec tego urzędnik graniczny polski postawił obie kobiety, które uciekły w kierunku domu.

Posel niemiecki w Warszawie upoważniony został do natychmiastowego wystąpienia z przedstawieniami do rządu polskiego z powodu zachowania się polskiego urzędnika granicznego wobec obu bezbronných kobiet.

Prasa hiszpańska zamieszczała o polsko - niemieckim incydencie granicznym pod Opaleniem wszystkie otrzymywane polskie i niemieckie telegramy, z których ostatnie ilościowo o wiele przeważały pierwsze. Poza tem kilka organów prasy, ogłosiło od redakcji krótkie oceny incydentu, w duchu dla Polski nieprzychylnym.

El Sol (radyk.-liberalny) i *Debate* (kleryk.), kierując się swą niechęcią już to do ustroju obecnego Polski, już to do zaprzyjaźnionej z Polską — Francji, żądają skasowania „polskiego korytarza”, który jedno z tych pism uważa za grożącą pokojowi ważną dla Polski pozycję strategiczną, drugie zaś za utwór pozbawiony wszelkiego strategicznego znaczenia i będący niepotrzebną szykaną dla Niemiec.

A. B. C. zajmuje inne stanowisko w tej sprawie. Pismo to stwierdza, że Prusy Wschodnie istotnie są w ciężkiem położeniu ekonomicznym, jednak broni ono Polski przed zarzutem zaborczości w stosunku do tej prowincji i oświadcza, że Polska, posiadająca wolny dostęp do morza przez Gdańsk i Gdynię, nie potrzebuje portów wschodnio-pruskich.

Prasa duńska podawała skrzątnie komunikaty obu stron o pols.-niem. incydencie granicznym pod Opalem bez wdawania się bliżej w komentarze. Tylko dziennik prowincjonalny „Jyllandsposten” w artykule p. t. „Strzał nad granicą” występuje przeciwko antypolskiej polityce obecnego gabinetu Rzeszy, piętnując szereg jego posunięć, które całkiem wyraźnie zwrócone są przeciw Polsce (podwyżki celne, ostatnie skargi mniejszościowe w Genewie oraz pretensje Gdańska). Artykuł porusza również sprawę ekonomicznego upadku Prus Wschodnich w ostatnich latach, polemizując z tezą niemiecką, jakoby upadek ten spowodowany był geograficzną izolacją Prus, a mianowicie odcięciem od Niemiec przez korytarz pomorski.

POLSKA A LITWA. POLSKA A PAŃSTWA BAŁTYCKIE.

The Manchester Guardian 11.VI. Koresp. z Genewy podaje streszczenie komentarza Quinones de Leon'a w sprawie incyduentu polsko - litewskiego, przedstawionego w ostatniej nocy litewskiej do Ligi Narodów. Koresp. podkreśla oświadczenie min. Sokala, że zajście miało miejsce na terytorjum polskiem pomiędzy obywatelami polskimi.

Quinones de Leon w swym komentarzu powołuje się na rezolucję z 10 grudnia 1927 roku.

Lietuvos Aidas 14.VI. w koresp. z Genewy zamieszcza oświadczenie sprawozdawcy sporu polsko-litewskiego w Lidze Narodów p. Quinones de Leon'a, dotyczące incyduentu w Dymitrówce.

Tensam dziennik w komunikacie ag. „Elta”, podaje, że badania incyduentu w Dymitrówce, przeprowadzone na miejscu przez senatora polskiego Mackiewicza, wypadły na niekorzyść polskiego korpusu ochrony pogranicza. W doniesieniu, przesłanem rządowi polskiemu, Mackiewicz miał wskazać na to, że incydent nie nastąpiłby, gdyby nie brutalność żołnierzy, którzy w znacznej mierze przyczynili się do spowodowania zajścia.

Sekmadienis 11.VI. w notatce p. n. „Dlaczego nie została wytoczona sprawa sądowa przeciwko miejscowym organizacjom polskim, które podpisały memorandum (protest) do wysokich urzędów i kierowniczych osobistości litewskich w sprawie demonstracji antypolskich w Kownie?” pisze, że na pytanie to, skierowane do prokuratora najwyższego trybunału litewskiego przez współpracownika pisma, prokurator p. Kalvaitis oświadczył, że w związku z tym protestem (memorjałem) prokuratura nie wytoczyła żadnej sprawy, ponieważ niema w nim — „pomimo ostłych wyrażen i nieuzasadnionej tendencji” — wykroczenia, które należałoby zakwalifikować, jako obrazę członków rządu lub instytucyj państwowych.

Dzień Kowieński 12.VI. podkreśla, że powyższe pytanie, skierowane przez szukającego sensacyj „Sekmadienis” — może wywołać wrażenie chęci sugerowania opinii publicznej w pewnym kierunku.

Rytas 14.VI. informuje o aresztowaniu przez kryminalną policję litewską „kilku wybitnych szpiegów polskich, działających na terenie Litwy”. Szczegóły śledztwa będą podane w dniach najbliższych.

Izwiestja 12.VI. w depeszy z Rygi omawiają nominację płk. Wintera na stanowisko łotewskiego attaché wojskowego w Warszawie, oświadczaając, iż łotewskie koła socjalistyczne i lewicowe niezadowolone są z tej nominacji wobec pogłosek, iż płk. Winter, będąc oficerem łotewskim, pozostaje równocześnie w służbie polskiej. Pismo „Socjal - Demokrats” ogłosiło artykuł, w którym podkreśliło, iż płk. Winter prowadzić będzie w Warszawie własną politykę, opartą na współpracy ze sztabem polskim, oraz zaznaczyło, iż w roku 1920 płk. Winter wstąpił od armii łotewskiej, lecz należał do monarchistycznych formacyj ks. Liwena.

POLSKA A WŁOCHY.

Izwiestja 12.VI. omawiają w depeszy z Warszawy (Bratina) pobyt min. Grandiego w Warszawie. Zdaniem korespondenta, szczegóły p. bytu włoskiego ministra w Warszawie dowodzą, iż wpływowe koła polskie skorzystałyby chętnie z poparcia Włoch, lecz obawiają się zrażenia sobie Francji.

Prawda 12.VI. podaje, iż z okazji pobytu min. Grandiego w Warszawie odbyła się wielka demonstracja robotnicza, podczas której przeciwko pobytowi Grandiego przemawiał komunistyczny poseł Sypuła. Policja położyła kres demonstracji.

Le Temps 4.VI. zamieszcza streszczenie wywiadu, udzielonego przez Grandiego „Neue Freie Presse” o stosunkach polsko - włoskich.

ZAGADNIENIA OGÓLNE

SYTUACJA POLITYCZNA W RUMUNJI.

The Daily Mail 13.VI. omawiając w art. wst. zamach Karola, pisze, że król Karol ma duże możliwości, jeżeli potrafi rzadzić tak, by żyć w zgodzie ze swym sąsiadem Węgrami; taka przyjaźń pozwoli mu wzmocnić stanowisko kraju i dynastji. Rumunja, mając wroga w Sowietach, musi mieć lojalnych przyjaciół i sojuszników. Skorygowanie granicy rumuńsko - węgierskiej winno być jego pierwszą troską, zyskałoby mu ono sympatję całego narodu węgierskiego. Autor sugeruje

przyjęcie linii lorda Rothermere'a i zapytuje, czy Karol skorzysta z tej mądrej rady.

Le Quotidien 13.VI. twierdzi, iż ostatnie wypadki w Rumunji całkowicie zdyskredytowały ustrój monarchiczny; republikańscy rumuńscy winni być wdzięczni Karolowi za jego posunięcia, które znakomicie ułatwiają akcję republikańską.

Königsb. Volksztg. 10.VI., podając wiadomość o powrocie ks. Karola do Rumunji, wypowiada się przeciwko ustrojowi monarchistycznemu oraz nadmienia, że Karol zdezerterował podczas wojny do Odesy.

SYTUACJA POLITYCZNA NA LITWIE.

Dzień Kowieński 12.VI. informuje o ułaskawieniu przez prez. Smetonę około 10-ciu studentów - socjalistów, których w swoim czasie litewski sąd doraźny skazał na różne terminy więzienia, jako współsprawców zamachu na prof. Woldemarasa.

Lietuvos Aidas 14.VI. w koresp. z Rzymu informuje o „serdecznym” przyjęciu delegacji stronnictwa narodowców litewskich przez Mussoliniego.

Lietuvos Aidas 11.VI. w art. p. n. „Ostatni etap” podkreśla, iż obecnie — wobec wygaśnięcia z dn. 1 stycznia 1930 r. wszystkich przejściowych postanowień konwencji kłajpedzkiej — można uważać, że stosunki pomiędzy Litwą a krajem kłajpedzkim weszły na drogę normalną. Do r. 1930 Litwa zawarła z Niemcami cały szereg układów, regulujących kwestje, jakie mogą powstać pomiędzy obu temi państwami z tytułu przyłączenia kraju kłajpedzkiego do Litwy. „Mimo to jednak — pisze w d. c. dziennik — w kraju kłajpedzkim nie ustaje działalność pewnych żywiołów, które myślą, że przysłużą się narodowi niemieckiemu, jeśli w stosunki litewsko - niemieckie będą siać nienawiść i uczynią z kraju kłajpedzkiego, zamiast pomostu litewsko - niemieckiego — bezdenną przepaść”. Działalność ta, która w pierwszych latach przyłączenia kraju kłajpedzkiego do Litwy, przynosiła żywiołom tym pewne owoce, obecnie — wg. dziennika — coraz bardziej traci grunt pod nogami. „Jest ona ostatnim etapem w zakresie wejścia w życie autonomii kraju kłajpedzkiego na zdrowe państwowe tory.”

Rytas 14.VI. informuje o ofiarowaniu biblioteki uniwersytetu litewskiego przez księgarnię niemiecką w Kownie księgozbioru hr. Tyszkiewiczza, zakupionego przez tę księgarnię za sumę 100.000 litów. Przejęcie biblioteki odbędzie się uroczystie, przy udziale senatu uniwersyteckiego, zarządu t-wa litewsko - niemieckiego i przedstawicieli prasy.

Lietuvos Žinios 12.VI. w notatce p. n. „Sowiecki attaché wojskowy w Niemczech odwiedza swych krewnych na Litwie” informuje, że sowiecki attaché p. Putna (Litwin) odwiedził ostatnio swych rodziców i krewnych, zamieszkałych na prowincji litewskiej. Na

część attaché Putny poseł sowiecki w Litwie p. Pietrowski wydał przyjęcie.

SYTUACJA POLITYCZNA W Z. S. R. R. DALEKI WSCHÓD.

The New York Herald 13.VI. w koresp. z Moskwy, donosząc o pojednaniu się Kamieniewa ze Stalinem, pisze, że wobec zbliżającego się kongresu partji komunistycznej partja rządząca czyni wszelkiego rodzaju usiłowania w kierunku pozyskania dla rządu wybitnych działaczy prawicy opozycyjnej. Odroczenie kongresu przez Stalina ma na celu zyskanie na czasie, by dać możność włościanom obsiania pól, szczególnie tym, którzy zbyt późno otrzymali zboże do siewu.

Cały aparat państwowy nastawiony jest na utrzymanie Stalina przy władzy i zgębienie opozycji prawicowej, co jednak nie znaczy by rząd nie ulegał wpływom prawicowym, gdyż okoliczności zmuszają do złagodzenia obecnego kursu polityki.

The Morning Post 13.VI. Koresp. z Szanghaju donosi, że marsz. Czang-Su-Liang w imieniu rządu trzech wschodnich prowincyj odmówił prośbie rządu sowieckiego o pozwolenie przetransportowania wojsk sowieckich koleją wschodnio - chińską celem stłumienia rewolty włościan w kraju nadmorskim. Wobec odmowy rządu mukdeńskiego Sowiety są zmuszone do transportu wojsk koleją nad-amurską, ponieważ kolej usuryjska pomiędzy Władywostokiem a Chabarowskiem jest niepewna gdyż przechodzi przez okolice zbuntowanych włościan. Większość wiosek została opuszczona przez mieszkańców, którzy uzbrojeni ukrywają się w lasach i górach. Istnieje obawa zajęcia Władywostoku przez zrewoltowanych włościan przed nadejściem wojsk sowieckich.

The Morning Post 14.VI. Koresp. z Szanghaju donosi, że według informacji otrzymanych z Charbina, Błagowieszczeńsk został zajęty przez zbuntowanych włościan. Flota amurska oraz wielu urzędników sowieckich przyłączyło się do insuregentów. Według „Słowa”, organu białych, zbuntowani zamierzają ustanowić w kraju nadmorskim prowizoryczny rząd niezależny od Moskwy. Wyspa „Ruskij Ostrow” pod Władywostokiem została zajęta przez 60.000 powstańców.

NOTATKI I INFORMACJE

RÓŻNE.

The Times 14.VI., analizując w art. wst. sytuację polityczną w Szwecji w związku z ostatnią zmianą gabinetu, dochodzi do wniosku, że rząd premjera Ekmana nie przetrwa dłużej, niż do otwarcia nowej sesji parlamentu.

Königsb. Allg. Ztg. 11.VI. w notatce p. n. „Propaganda francuska” donosi, że wojska francuskie, ewakuując Nadrenję, sporządzają filmy, które mają o tem świadczyć, jak ludność miejscowa była im przychylna. Ostatnio wojska francuskie, odchodząc z miasta Trier, zaaranżowały „uroczysty odmarsz”, przy czem wielka masa widzów, składająca się wyłącznie z Francuzów, żegnała ich, powiewając chustkami.

ARTYKUŁY NIEUWZGLĘDNIONE.

Deutsche Tageszeitung 2.VI. Der Wirrwar in Sowjetrussland.

Berl. Börsen-Courier 3.VI. Sturm über Asien.

Germania 3.VI. Bedenkliche Seiten der Saarverhandlungen.

Der Tag 4.VI. Sorgen an der Saar.

Deutsche Allg. Ztg. 4.VI. Ein Jahr Labour.

Berliner Tgbl. 6.VI. Skagerrak und Panzerkreuzerbau.

Berl. Börsen-Courier 12.VI. Krisensommer in Frankreich.

Vorwärts 12.VI. Carols Staatsstreich.

Le Temps 8.VI. La crise du Panamericanisme et l'Union europeenne.

Rul. 12.VI. Wśród Ukraińców (art. Zofji Durtmond).

